

LITERATURA ROMÂNĂ DIN VOIVODINA ÎN DICȚIONARELE DIN ROMÂNIA

Doina Bogdan-Dascălu

Cuvinte-cheie: diversitate culturală, lucrări lexicografice, selecție, criteriu valoric, notorietate

Scriitorii români din Voivodina trăiesc și creează într-un climat politic, social, economic și cultural asigurat de statul sârb și de autoritățile provinciale, care i-au tratat nediscriminatoriu, ca factori importanți care asigură diversitatea culturală, devenită notorie, a acestui teritoriu.

Literatura scrisă de ei aparține, prin limbă și, de cele mai multe ori, prin conținut, celei românești în totalitatea ei. Această apartenență nu a fost recunoscută sau, dacă a fost, a fost ignorată înainte de anul 1989, din motive politice, invocându-se principiul neamestecului în treburile interne ale celui alt stat. O atare situație nefirească era de așteptat să fie îndreptată după această dată, când contactele directe și relațiile instituționale s-au amplificat și diversificat. Teoretic, toată lumea este de acord că trebuie să vorbim despre o singură literatură română, indiferent unde și când este scrisă. Din păcate, acestui salutar punct de vedere nu i s-a adăugat și o atitudine concretă, similară.

Este adevărat că majoritatea scriitorilor români de aici au publicat în reviste din România și că, unora dintre ei, li s-au tipărit cărți de către edituri din România, ceea ce reprezintă fenomene încurajatoare, care trebuie însă continuate cu mai multă energie. Mai mult, despre scriitorii voivodineni s-au scris cronici literare și chiar

monografii, semne ale receptării lor de către critica literară.

Dar, dincolo de această stare de lucruri salutară, nu pot trece peste absența cărților lor din marile biblioteci publice din România, un obstacol de netrecut pentru cei care doresc să se familiarizeze cu autorii din această provincie sau, mai mult, pentru cei care își propun să scrie despre opera acestora. Din acest motiv,

activitatea scriitorilor români de aici este fragmentar cunoscută nu numai de marele public, ci și de specialiști. Așa se explică absența lor din nu puținele istorii literare care s-au scris în ultimele două decenii, adică din lucrări capabile să le fixeze imaginea într-un context căruia îi aparțin în principiu, nu însă și în fapt, adică literaturii române în ansamblu.

Există însă un alt tip de lucrări, care pot avea același efect. Este vorba de dicționarele de diverse feluri, în care informațiile sunt reduse la esențial, situație compensată prin facilitatea cu care cititorul interesat poate să le acceseze. Din acest motiv mă voi opri în cele ce urmează asupra lor.

Am luat în considerare 10 dicționare, apărute între 1979 și 2009, adică într-un interval de trei decenii, alegându-le pe cele susceptibile să găzduiască scriitori din Voivodina sau proveniți din această provincie. Cum se poate constata din lista atașată, cele mai multe sunt dicționare literare, dar acestora li se adaugă și altele, de specialitate: de folclor, de etnologie ori unele cu caracter enciclopedic.

Pe scurt, situația este următoarea. În total, am identificat în aceste lucrări lexicografice 17 scriitori români din Voivodina. Dintre aceștia, unii sunt originari de

aici, dar s-au stabilit mai demult ori mai recent în România: Avram Corcea, Ioan Flora și Zina Molcuț, la care poate fi adăugat Cristea Sandu-Timoc.

În cele 10 dicționare consultate am identificat 31 de menționări ale scriitorilor care ne interesează, adică în medie 3 autori pe o lucrare lexicografică.

Cele mai puține mențiuni apar, din motivul arătat mai sus, în dicționare anterioare anului 1989, mai exact din anul 1979: în *Dicționarul de etnologie* al lui Romulus Vulcănescu – una (Radu Flora) și în *Dicționarul folcloriștilor. Folclor literar românesc* – două (Radu Flora, Cristea Sandu-Timoc).

După 1989, am găsit mențiuni în 8 dicționare. Dintre acestea, 13 mențiuni apar în 6 lucrări, adică în medie doar 2, sub medie generală. Un singur scriitor apare în *Scriitori și lingviști timișoreni*, de Aquilina Birăescu și Diana Zărie (Cristea Sandu-Timoc), câte 2 scriitori apar în *Dicționarul enciclopedic* (Radu Flora, Vasko Popa), în *Dicționarul etnologilor români* de Iordan Datcu (Costa Roșu, Cristea Sandu-Timoc), în *Dicționarul scriitorilor români* de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (Avram Corcea, Ioan Flora) și câte 3 scriitori apar în *Dicționarul biografic al literaturii române* de Aurel Sasu (Slavco Almăjan, Petru Gătăianțu, Ioan Flora) și în *Scriitori români din anii 80-90. Dicționar bio-bibliografic* de Ion Bogdan Lefter (Mărioara Baba Vojnović, Ioan Flora, Petru Gătăianțu).

Faptul că în *Timișoara literară. Dicționar bibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor – Filiala Timișoara* de Paul Eugen Banciu și Aquilina Birăescu sunt

menționați 5 scriitori se explică prin apartenența lor la aceasta instituție, și nu este rezultatul unei selecții; este vorba de Slavco Almăjan, Ioan Baba, Nicu Ciobanu, Cristea Sandu-Timoc, Ileana Ursu.

În fine, numărul cel mai mare de scriitori români din Voivodina, 11, este semnalabil în *Dicționarul general al literaturii române*, lucrare monumentală, în 7 volume, elaborată de institutele de profil ale Academiei Române, inclusiv de către Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” din Timișoara. Este de departe cea mai bună reprezentare a literaturii române de aici, căci, pe lângă scriitorii respectivi (Slavco Almăjan, Petru Cârdu, Nicu Ciobanu, Avram Corcea, Ioan Flora, Lia Magdu, Ion Miloș, Miodrag Miloș, Zina Molcuț, Vasko Popa, Cristea Sandu-Timoc), sunt menționate, în premieră, și 4 publicații: „Libertatea”, „Libertatea literară”, „Lumina” și „Nădejdea”. Faptul că acest dicționar este cel mai ospitalier

cu literatura română din Voivodina se explică prin intenția declarată a coordonatorilor lui de a avea în vedere scrisul românesc dintotdeauna și de pretutindeni. Dar, pentru ca aceasta intenție să reflecte o realitate, va fi nevoie ca cea de a doua ediție a lucrării, în curs de pregătire, să cuprindă mai mulți scriitori și mai multe publicații de aici.

În urma acestor constatări, se impune un scurt comentariu. Prezența scriitorilor respectivi este mai mare după 1989 decât în perioada precedentă și în dicționarele cu caracter literar decât în cele neliterare; cei mai „vizibili” sunt cei stabiliți în România (Cristea Sandu-Timoc și Ioan Flora), din cauză că ei au fost mai cunoscuți în cercurile literare. De altfel, se poate conchide că măsura în care sunt

prezenți în dicționare nu constituie un criteriu valoric, ci este consecința notorietății lor în spațiul românesc.

O atenție incomparabil mai mare le va fi acordată, nu peste prea mult timp, de *Enciclopedia Banatului*, operă elaborată de institutul nostru într-o excelentă colaborare cu cel ai cărui oaspeți suntem. Într-o primă etapă, va apărea volumul *Literatura*, pe care am cinstea să îl coordonez, în paginile căruia vor prezenți incomparabil mai mulți scriitori decât în toate lucrările lexicografice amintite, căci selecția va fi făcută în comun de către reprezentanții celor două instituții. Sper din toată inima ca acest volum să reprezinte prima operă lexicografică în care scriitorii și publicațiile românești din Voivodina să fie reprezentate așa cum merită, în așa fel încât, la apariție, să le putem spune: „Bine ați venit acasă!”.

LISTA

lucrărilor lexicografice consultate

Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, I-II, Pitești, Paralela 45, 2006

Dicționar enciclopedic, I-VII, București, Editura Enciclopedică, 1993-2009
Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, vol. I-III, București, Editura Saeculum I. O., 1998

Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, București, Editura Albatros, 1979
Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979

Dicționarul general al literaturii române, I-VII, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004-2009

Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, I-IV, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995-2002

Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii 80-90, Dicționar bio-bibliografic*, I- III, Pitești, Editura Paralela 45, 2000, 2001

Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni (1945-1999). Dicționar bibliografic*, Timișoara, Editura Marineasa, 2000

Paul Eugen Banciu, Aquilina Birăescu, *Timișoara literară. Dicționar bibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor — Filiala Timișoara*, Timișoara, Editura Marineasa, 2007

Referințe

DBLR = Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, I-II, Pitești, Paralela 45, 2006

DE = *Dicționar enciclopedic*, I-VII, București, Editura Enciclopedică, 1993-2009

DER = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, vol. I-III, București, Editura Saeculum I. O., 1998

DEt = Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, București, Editura Albatros, 1979

DF = Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*. Folclorul literar românesc, București, Editura științifică și Enciclopedică, 1979

DGLR= *Dicționarul general al literaturii române*, I-VII, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004-2009

DSR = Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, I-IV, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995-2002

SR80 = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii 80-90*, Dicționar bio-bibliografic, I-III, Pitești, Editura Paralela 45, 2000, 2001

SLT = Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni (1945-1999)*. Dicționar bibliografic, Timișoara, Editura Marineasa, 2000

TL = Paul Eugen Banciu, Aquilina Birăescu, *Timișoara literară*. Dicționar bibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor - Filiala Timișoara, Timișoara, Editura Marineasa, 2007

RUMÄNISCHE LITERATUR AUS DER VOJVODINA IN RUMÄNISCHEN LEXIKA

(Zusammenfassung)

Schlüsselwörter: kulturelle Vielfalt, lexikographische Werke, Auswahl, Wertungskriterium, Berühmtheit

Die Autorin hat in ihrem Beitrag zehn lexikographische Werke (die zwischen 1979 und 2009 erschienen sind) berücksichtigt, in welchen 17 rumänische Autoren aus der Vojvodina 31 Mal erwähnt werden. Die meisten Erwähnungen dieser Autoren sind den sieben Bänden des *Dicționarul general al literaturii române* zu finden, in denen 11 Schriftsteller und erstmals 4 Publikationen angegeben werden. Allgemein kann behauptet werden, dass das Bild des rumänischen Schrifttums aus Serbien in den rumänischen Lexika fragmentarisch und unvollständig, demzufolge ungenügend ist. Diese Lage wird durch die Herausgabe des Bandes Literatur innerhalb der *Enzyklopädie des Banats* verbessert, wobei die Schriftsteller aus dieser Region ihren Ehrenplatz finden.